

4. SÆRLIG VIKTIGE VILTOMRÅDER

De aktuelle viltarter i hvert enkelt område har ulike krav til sitt leveområde ut fra behovet for næring, skjul, hekke- og yngleplasser m.m. For mange viltarter vil biotopkravene veksle med årstidene. I kapittel 1 er det gått nærmere inn på hvilke kriterier som er lagt til grunn for prioriteringer mellom områdene.

De særlig viktige viltområdene har høyeste prioritet i viltforvaltninga. Utover tradisjonell landbrukssvirksomhet, ønskes det ikke noen form for tekniske inngrep som vil føre til forringelse av de viktige viltkvalitetene i områdene. Dette gjelder ikke bare tekniske installasjoner, men også tiltak som vil føre til økt forstyrrelse eller økt ferdsel i områdene. Her er det særlig viktig med en tidlig kontakt med viltmyndighetene.

Ved utøvelse av tradisjonell næring i disse områdene skal grunneier ta særlige hensyn til viltet. Ved planleggingen av inngrep oppfordres grunneier til å ta kontakt med viltmemnda, som vil kunne påvise eventuelle viktige lokaliteter som tiurleiker, orrfuglleiker, rovfuglreir m.m. Viltmemnda vil i slike tilfeller også kunne gi råd om hvordan viltinteressene kan ivaretas på best mulig måte.

Hvert område er vurdert i forhold til om det er av lokal, regional, eller nasjonal verdi, og numrene på områdene refererer til områdenes nummer på viltkartet.

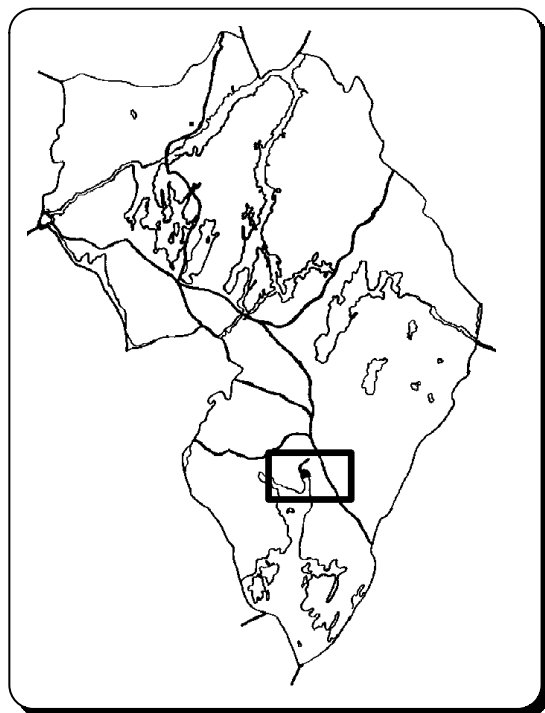
Til slutt er det for hvert område satt opp hvilke spesielle hensyn som bør tas, og eventuelle tiltak som kan/bør iverksettes for å bevare områdets egenart og verdi for dyrelivet.

4.1 OMRÅDEBESKRIVELSER

1. Indre Skjebergkilen

Dette særlig viktige våtmarksområdet omfatter indre deler av Skjebergkilen samt de nedre deler av Skjebergbekken med omkringliggende sump- og fuktenger (Salta). Den nye E6 traséen skjærer gjennom området. De sump- og fuktengene som har blitt liggende på nordsiden av europaveien, har fortsatt gode kvaliteter for viltet. Sump- og fuktenger, som fortsatt blir beitet, representerer også en naturtype som er i ferd med å bli borte i fylket. Med unntak for arealene nord for E6-traséen, er størsteparten av arealene allerede avsatt som naturreservat.

Vegetasjonen i området består av kortvokste fuktenger som fortsatt blir beitet. De områdene som ikke blir beitet domineres av siv- og starrsummer, stedvis med takrørskoger, oreskog og vierkratt.

Området er av vesentlig betydning som raste-, hekke-, og beiteområde for vannfugl, og det varierte plante og dyrelivet i området lå i sin tid bak verneforslaget.

I følge utkastet til verneplaner for våtmarksområder i Østfold (Fylkesmannen i Østfold 1986) er det registrert totalt 45 ulike fuglearter knyttet til våtmark. 12 av disse regnes som hekkefugl i området. Sjeldne og kravfulle arter som rørdrum, myrrikse, åkerrikse, myrsanger og gresshoppesanger er også blitt registrert.

Viltområdets mange kvaliteter, spesielt for fuglearter knyttet til våtmark, gjør at området vurderes til å ha regional betydning.

Hensyn og tiltak:

Da størsteparten av arealet idag er utlagt som naturreservat¹, er det hovedsakelig områdene langs bekken på nordsiden av E6 som kan stå i fare for å ødelegges som viltområde. Dette kan skje ved oppdyrking av de gjenværende fuktengene. Det er også av betydning for mangfoldet at beitingen i området blir opprettholdt. Viltnemnda bør se nærmere på disse forholdene, og eventuelt diskutere saken med grunneier.

¹ I medhold av lov om naturvern av 19. juni 1970 nr. 63, § 8, jfr. § 10 og §§ 21, 22 og 23.

2. Hansemarkerkilen

Hansemarkerkilen er den innerste og sørligste delen av Grimsøykilen og omfatter gruntvannsområdene og våtmarkene sør for Grimsøybrua.

Brakkvannskilen er omkranset av beitemark, samt noe fulldyrket mark på østsiden. Hele dette særlig viktige viltområdet er lagt ut som naturreservat, med unntak for et bestand med svartor i sørvest.

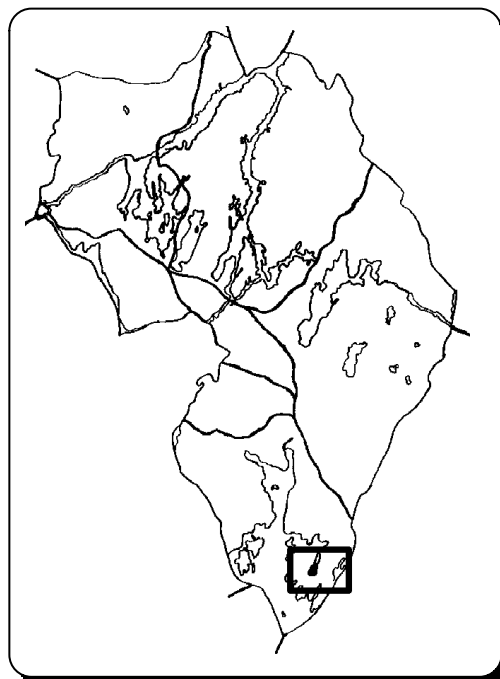
Vegetasjonen i området består ulike former for våtmark- strandengsamfunn, med arter som takrør, havstarr, fjæresivaks, saltsiv m.fl. Nærmest kilen dominerer havsivaks, og det er også innslag av svartor-sumpskog i området.

Områdets viktigste funksjon for viltet er som hekkeområde for arter tilknyttet strand- og fuktenger, som f.eks. rødstilk og vipe. Eksempelvis hekket hele 12 par rødstilk innenfor dette relativt begrensede området i 1983, og totalt er det registrert 22 arter våtmarksfugl. Viltområdet vurderes til å være av lokal/regional betydning

Hensyn og tiltak:

Bortsett fra det tidligere nevnte arealet med svartorskog i sørvest er hele området vernet som naturreservat¹, det er derfor ingen direkte trusler av teknisk art i området. Strandenger og fuktenger er idag naturtyper på sterk tilbakegang. De er imidlertid avhengige av å bli beitet for ikke å gro igjen. Opphør av beite er derfor en trussel mot noen av områdets kvaliteter.

¹ I medhold av lov om naturvern av 19. juni 1970 nr. 63, § 8, jfr. § 10 og §§ 21, 22 og 23.

3. Vestvannet S.

Dette særlig viktige viltområdet omfatter den sørligste delen av Vestvannet, også kalt Bjørsøybukta. Vestvannet er en rademt elvesjø hvor vannstanden følger vannstandsendingene i Glomma, og store gruntvannsarealer blir blottlagt i perioder med lav til middels vannstand. Disse periodene faller stort sett sammen med vår- og høsttrekket av fugl langs Glomma, og utgjør derfor en viktig raste- og beiteplass for trekkfugl langs denne meget viktige trekkleden. Med unntak for to små lauvskogbevokste raviner i sør, er hele området idag vernet med status som naturreservat.

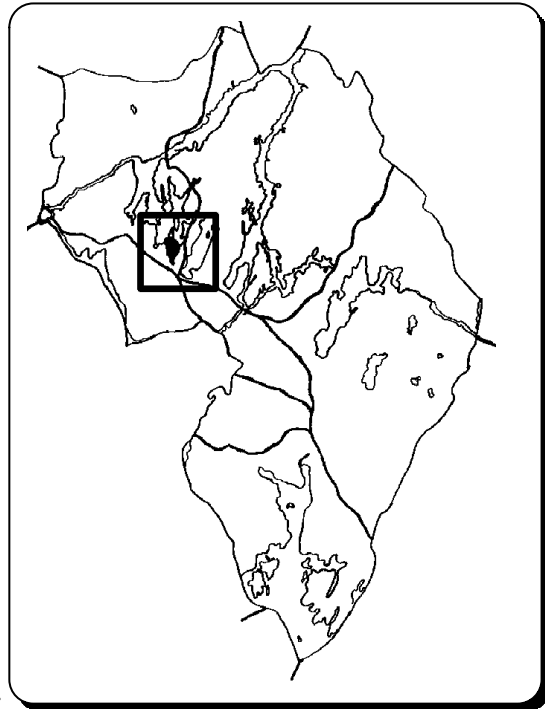
Vegetasjonen i området er betinget av vannstandsendingene med klare soneringer fra undervannsvegetasjon dominert av hornblad og hjertetjønna, via pusleplantesamfunn med arter som evjebrodd og evjesoleie, starrsumper med elvesnelle og kvasstarr, gressdominerte fuktenger, tørrere enger, til den bakenforliggende strandskogen med bla. svartor.

Områdets viktigste funksjon for viltet er som nevnt som raste- og beitelokalitet for fugl på trekk om våren, og kanskje aller mest om høsten. Totalt er det registrert 41 fuglearter med tilknytning til våtmark i området. Vadefugl er den mest tallrike gruppen, og 18 arter er observert. De mest vanlige artene er vipe, enkeltbekkasin, brushane, gluttsnipe, skogsnipe og strandsnipe. Av andefugl er de mest tallrike artene stokkand, krikand og brunnakke. Når det gjelder truete og sårbare arter kan det nevnes at området er en viktig fiskeplass for fiskeørn. Området vurderes til å være av regional betydning som beite- og rasteplass for trekkfugl langs den viktige Glommaleden.

Hensyn og tiltak:

Området er vernet med status som naturreservat¹, og er av den grunn ikke truet av ødeleggelse av teknisk art. Strandengene og fuktengene blir idag beitet, og det vil få negative konsekvenser for området dersom beitingen opphører.

¹ I medhold av lov om naturvern av 19. juni 1970 nr. 63, § 8, jfr. § 10 og §§ 21, 22 og 23.

Tjeld

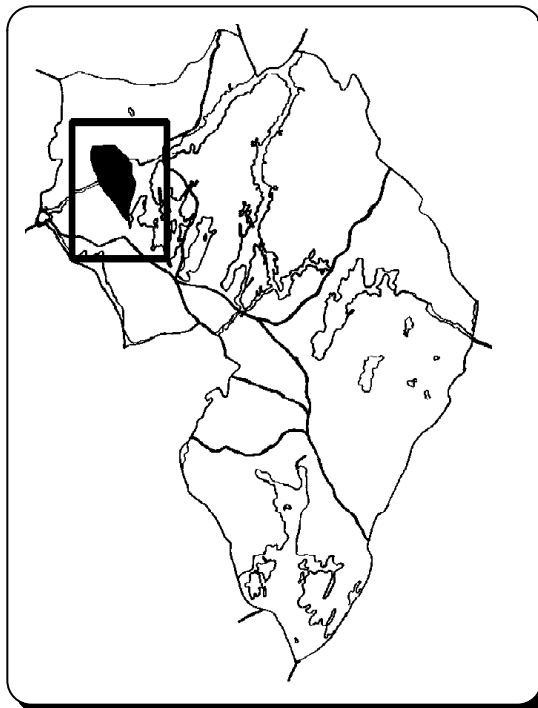
4. Ågårdselva

Særpreget barskogsområde som blir gjennomskåret av Ågårdselva i en canyon-lignende elvegjel med spennende laksekulper og fossestryk fra Vestvannet og nedover mot Solli. Strekningen fra Sølvstufossen og nedover er også et geomorfologisk enestående elvelandskap i Østfold, og deler av området er idag fredet. Dette gjelder Ågårdselva naturreservat og Valbrekke landskapsvernområde som begge ble fredet ved kongelig resolusjon 24.06.1977, etter initiativ fra Borregaard og Kiær skoger. Hele viltområdet utgjør i underkant av 8 km².

Den vanligste skogtypen i området er blåbærgranskog. Lavfuruskog dominerer på høydedragene, også på toppen av Stikkaåsen som med sine 149 m.o.h. er det høyeste punktet i viltområdet. Andre skogtyper i området er lågurtgranskog og gransumpskog som er en viktige naturtyper for mange viltarter. Ellers finnes det innslag av mange rikere skogtyper som feks. alm-lindeskog ved Falkåsen, Valbrekka og Sølvstu (Larsen 1984). Sørøstvendte rasmarker er rike på arter av både flora og fauna, og alm-lindeskog er en skogtype som gjerne inngår. Eksempler på slike lokaliteter finnes bla. langs Isnesfjorden helt øst i området.

Ågårdselva og områdene omkring har mange kvaliteter for viltet, og en av dem er de bratte bergveggene, ofte med overheng over vann. På hyller under overhengene langs elva hekker fossekall og vintererle, og tidligere hekket også ravn og vandrefalk i fjellveggene. Vepsevåk og hønsehauk har blitt observert hekkende i tette dråger med granskog. Tretåspetten, som blir regnet som en indikatorart på gammelskog (Håpnès og Haugan 1992), har blitt observert i skogen vest for elva. Fiskeørn hekker i området, og har benyttet det samme reiret de fire siste årene. Nattravn hekker sannsynligvis årvisst i området. Dvergfluesnapper, en sjelden gjest i Norge, har også blitt observert, og både storfugl og orrfugl danner faste bestander i området. Spillplasser for skogsfugl finnes også i skogene. Elg og rådyr danner faste bestander, og beveren har hatt tilhold i området siden slutten av 1980-tallet. Oteren derimot, som var en relativt vanlig art her før 1960, har ikke blitt observert her siden 1985. Vandrefalken forsvant fra området i 1960, deretter overtok en ravn bergveggen og hekket der fram til 1991. Det er sannsynlig at det var den økte ferdselen som førte til at raven sluttet å hekke i området.

Som for de fleste viltområder i skog er snauhogst, liten vektlegging av flerbrukshensyn, bygging av skogsveier og annen utbygging den største trusselen mot viltet og mangfoldet i området. Langs elva er situasjonen imidlertid en annen. Siden områdene her er vernet, og området samtidig er attraktivt både for dyr og mennesker, er forstyrrelser som følge av ferdsel den alvorligste trusselen mot dyrelivet i området. Størstedelen av ferdselen foregår på den delvis nybygde skogsbilveien som går helt inn til, og forbi, Sølvstufossen. På sørsiden av elva i

områdene ned mot Sølvstufossen er det hogd noen relativt store flater, som sammen med en plukkhogst i landskapsvernområdet langs elva, har ført til at området har blitt mer åpent. Dette betyr mindre skjul og mer forstyrrelser for viltet. Majoriteten av viltobservasjonene som dokumenterer viltkvalitetene i området er fra tiden før denne åpningen av landskapet. Det er derfor usikkert hvilke konsekvenser dette har fått for viltet, men at raven har sluttet å hekke i området omtrent samtidig med opprustingen av veinettet kan være et tegn på for mye trafikk kombinert med for lite skjul.

En natursti er også med på å øke belastningen i området.

Tilretteleggingen for laksefiskerne langs elvebredden kan også stimulere til økt ferdsel på steder som ellers ikke ville blitt trafikkert. Dette dreier seg om leskur, gangveier med rekkverk samt en vaier til å holde seg i når en skal krysse elva. Vaieren som er strukket tvers over elva representerer også en direkte fare for fugl som trekker langs med elva.

Hensyn og tiltak:

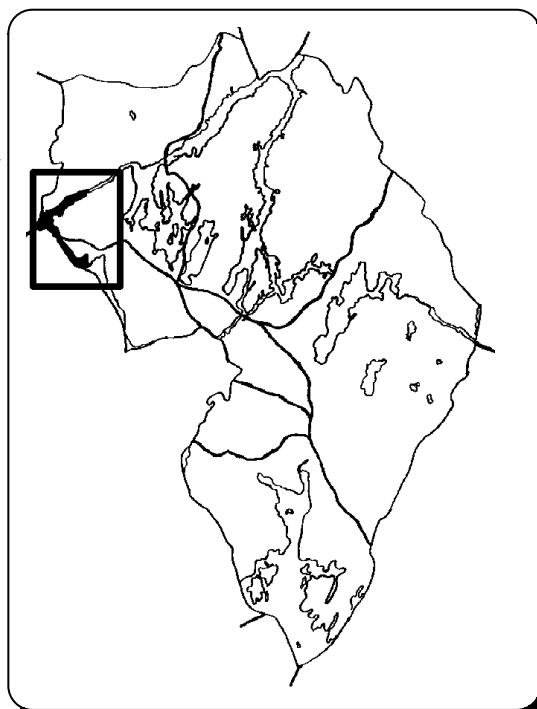
Med tanke på viltet er ferdselen i området allerede for stor, og det bør absolutt ikke legges opp til mer ferdsel. For å begrense skadevirkningen av økt ferdsel, bør det så fort som mulig etableres en flersjiktet skog både ovenfor og nedenfor skogsbilveien. Dette er viktig først og fremst for eventuelle hekkfugler i bratthengene i naturreservatet på nordsiden av elva, men også generelt for viltet i hele dette særlig viktige viltområdet.

I tillegg bør Viltnemnda overveie om ferdselen i området kan trappes ned. Dette kan eksempelvis skje ved en tilrettelegging av alternative ferdselsruter, hvor det tas mer hensyn til viltet. Når det gjelder tilretteleggingen for laksefiskerne bør viltnemnda sørge for at denne ikke økes. Innretninger som er til skade og/eller hinder for viltet i området må fjernes. Spesielt gjelder dette vaieren tvers over elva.

5. Sollielva - Visterflo

Området omfatter de nedre deler av Ågårdselva som går under navnet Sollielva, samt den øvre delen av Visterflo ned til Ryenneset. De delene av Haugeelva og dens strender som ligger i Sarpsborg kommune er også med i viltområdet. Langs Haugeelva grenser dette viltområdet mot Skinnerflo Naturreservat. Totalt utgjør dette særlig viktige viltområdet ca. 1,5 km².

Sollielva renner gjennom et frodig kulturlandskap med en finmosaikk av dyrket mark, beiter, blandingsskog og rene løvskoger. Dette gir et rikt tilbud av leveområder for både flora og fauna. De dominerende skogtypene i området er svartor-strandskog, svartor-sumpskog og gråor-heggeskog. Larseholmen øverst i Visterflo er den største svartor-sumpskogen i området.

Flere av lauvskogsbestandene er kulturpåvirkete, med innslag av flere edelløvsogsarter som feks. de store og flotte eiketrærne i områdene omkring Solli kapell. Ved Solli kapell ned mot elva ligger også Desideria lund, et frodig edelløvsogsområde innkjøpt av staten med tanke på fredning. Solgårdhavna edellauvsogsreservat ligger innenfor viltområdet, og ble etablert i 1983. Dette er en svartor-strandskog i hellende terreng som er en svært uvanlig vegetasjonstype i Sørøst-Norge.

Som hekkeområde for fugl står Sollielva-Visterflo i en særstilling. Bare i Desideria lund og dens umiddelbare nærhet er det påvist 48 hekkende arter, samt flere potensielle hekkefugler hvor det ikke er konstatert hekking. I hele det særlig viktige viltområdet er det påvist 65 hekkende arter. Først og fremst spurvefugl, men også flere arter knyttet til vann er observert hekkende. Av uvanlige arter som kan nevnes spesielt er myrsanger, rosenfink og stillits som alle har hekket årvisst i området de siste årene. Andre sjeldenheter som bare er tilfeldig observert i området er stork og isfugl, og de gangene nattergal har blitt observert i kommunen er det også her. En truet art som fiskeørn hekker like utenfor området, og fisker i området. (En nærmere naturfaglig beskrivelse av Desideria lund og områdene rundt Solli kapell finnes i en egen rapport utarbeidet av J. Ingar I. Båtvik og Ola M. Wergeland Krog (1994) i forbindelse med en omlegging av veiene i området.)

Rådyret finner både rike beitemuligheter og skjul, og danner en fast bestand i området. Beveren har hatt tilhold i området de siste årene, men yngling har ikke blitt konstatert. Oteren var tidligere en relativt vanlig art i dette området, men regnes idag som en truet art i Norge. Oter har ikke blitt observert i Sollielva-Visterflo på flere år.

Det store arts mangfoldet innenfor et så lite areal med levende kulturlandskap er unikt, og det bør derfor forvaltes med spesiell omtanke. Dette blir i stor grad også gjort, og det kan nevnes at det for deler av området, på privat initiativ, er utarbeidet en egen landskapsplan for å ivareta den naturmessige og kulturhistoriske egenarten i området.

I den gamle arealplanen for Tune er områdene fra et stykke nedenfor Europaveien og helt opp til Sølvstufossen også vurdert som natur- og landskapsvernområder.

Områdets unike blanding av biologisk mangfold og kulturhistoriske verdier er meget verdifull. Områdene vurderes derfor til å ha regional betydning.

Hensyn og tiltak:

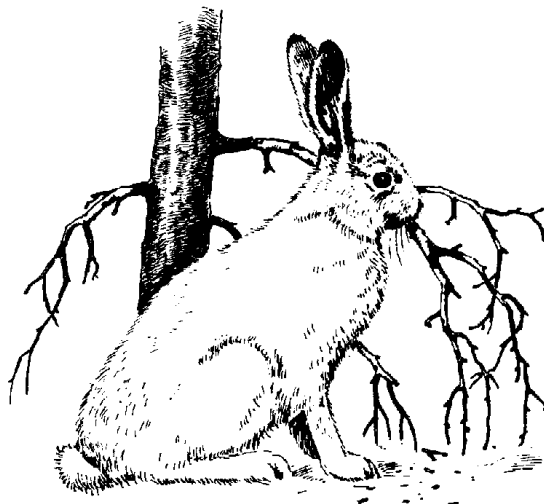
For viltet er det bestandene med lauvskog som er av størst betydning. Lauvskogen bør derfor i størst mulig grad få utvikle seg fritt. Stedvis, som for eksempel ved Solli kapell er det plantet inn noe gran i lauvskogsområdene. Så lenge grantrærne er små har de ingen negativ innvirkning på biotopen. De vil snarere øke tilbudet av potensielle reirlokalteter. Men et treslagskifte fra lauvskog til gran vil ha store negative følger for viltet, da slike tette granplantefelt lett blir svært artsfattige. Viltneimnda bør derfor prøve å komme fram til en ordning med grunneierne i området slik at lauvskogen kan bevares.

Hubro

Det har også blitt foreslått å etablere naturstier/fiskestier i området. Av hensyn til de rike viltforekomstene i området, bør dette unngås.

I forbindelse med omleggingen av europaveien planlegger veimyndighetene en omlegging av en tilførselsvei som går rundt Solli kapell. Et av trasévalgene (Alt. 2) vil føre til store negative konsekvenser for viltet i området. Det andre alternativet (Alt. 4), som kun vil medføre en mindre justering av det etablerte veinettet, er vurdert til å få liten betydning for viltet i området. Viltnemnda går derfor inn for det siste alternativet.

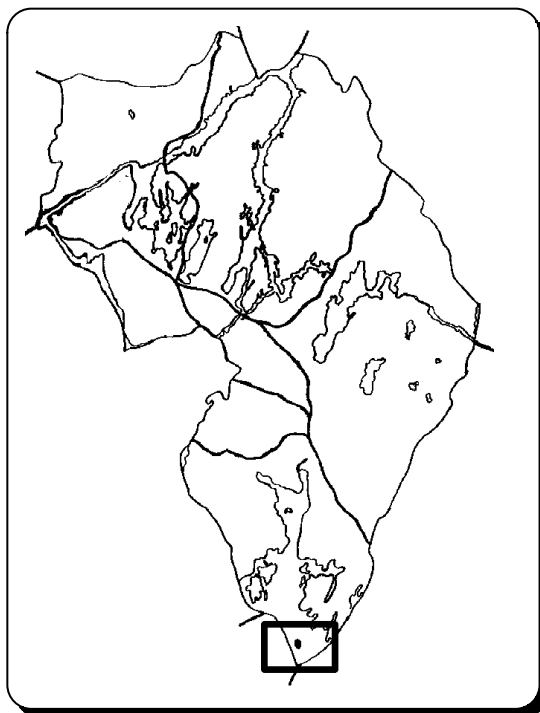
6. Haslau

Liten holme i Singlefjorden helt sør i kommunen. Holmen er kupert, og består for det meste av nakent fjell med lite vegetasjon. Holmen utgjør ca. 16 dekar landareal, og den viktigste funksjonen for faunaen er som hekkelokalitet for et bredt spekter av arter knyttet til vann og sjø. Arter som antakeligvis hekker årlig på holmen er: Fiskemåke (75), gråmåke (76), makrellterne (8), sildemåke (33), svartbak (12) og tjeld (2). Tallene i parentes er største antall hekkende par som er observert. Arter som hekker av og til er: Rødstilk, gravand, hettemåke og knoppsvane.

Haslau har tidligere blitt foreslått som naturreservat med formål å bevare en viktig hekkelokalitet for fugl, med de plante og dyrearter som er naturlige for området.

Hensyn og tiltak:

Ingen interessekonflikter er kjent, men tiltak burde tas for å hindre ilandstigning i hekkesesongen hvis forstyrrelser skulle bli et problem i framtiden. Uønskede rovdyr som feks. mink eller rev bør bekjempes om de skulle dukke opp på holmen.

7. Buråsen

Vekslende barskogsområde med dype kløfter og bratte bergvegger. Området utgjør ca. 10 km² og strekker seg fra Bjørnlandevja i sør og opp til og med Buråsen i nord. Høyeste punkt er Buråsen med 184 m.o.h.. Laveste punkt er Vestvannet som ligger ca. 25 m.o.h.

Topografien er som nevnt svært vekslende, og det samme er vegetasjonen. Det er imidlertid ulike typer barskog som dominerer. Fra lavfuruskog på toppene til frodige dråg med gransumpskog. I Bjørnlandsevja og grunne viker langs strendene i Vestvannet er kvasstarrump den dominerende vegetasjonen. I bratte skråninger og rasmarker finnes forekomster av edellauvskogsarter som feks. lind og hassel. Hassel kan finnes til og med i nordvendte lier.

Riksvei 114 skjærer gjennom området helt i sør,

ellers er det bare noen få, lite trafikkerte gårds- og skogsbilveier i området. Kun én beboelse ligger i området, et gårdsbruk ved riksvei 114. To store kraftledninger skjærer gjennom området, og det er ligger et anlegg med skytebaner i nærheten av riksveien.

Bjørnlandevja blir vannfylt i flomperiodene og er et fint våtmarksområde med betydning for mange arter vannfugl, men det er først og fremst arter knyttet til skog, samt truede arter som gaupe, hubro, fiskeørn m.fl. som danner grunnlaget for prioriteringen.

Fiskeørn har antakeligvis hekket årvisst i området helt siden slutten av 1950-tallet. Med bra forekomst av vilt og mange bratte bergvegger og skråninger er det også et attraktivt område for hubro. Arten høres også såpass ofte her at hekking er sannsynlig. Gaupe observeres relativt ofte. Men siden en hannaupes territorie i følge svenske undersøkelser er beregnet til ca. 325 km² (Kvam 1990), er dette området bare en del av et større leveområde for arten. Alle tre artene skogsfugl finnes i området, men det er storfugl som danner den største bestanden. Én tiurleik er registrert i området. Musvåk og ravn hekker også, antakeligvis årvisst. En viktig trekkvei for hjortevilt krysser riksveien ved Bjørnlandbanen.

Hensyn og tiltak:

Alle former for utbygging av området vil ha negativ innvirkning på viltkvalitetene. Dette gjelder også tiltak som vil føre til økt ferdsel. Det legges i denne forbindelse vekt på at flere av artene i området regnes som svært vare for forstyrrelser, særlig i forbindelse med yngleperioden.

Det har ikke blitt påvist at skytebanestøy har negativ innvirkning på viltet. Det bør imidlertid ikke settes i verk tiltak som fører til ferdsel utenfor baneanlegget.

